

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ВІЛЬГУШИНСЬКИЙ Михайло Йосипович

УДК 342.922:[35.077 + 32.019.5] (477)

**СУДИ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ У СИСТЕМІ
ВЗАЄМОВІДНОСИН ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ВЛАДНИХ
ПОВНОВАЖЕНЬ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ**

Спеціальність

12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Науковий консультант доктор юридичних наук, професор
ГРИЦЕНКО Іван Сергійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
декан юридичного факультету

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України
ПРИТИКА Дмитро Микитович,
Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені В.Ф. Бурчака НАПрН України,
старший науковий співробітник;

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
АНДРІЙКО Ольга Федорівна,
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького
НАН України, виконуюча обов'язки завідувача
відділу проблем державного управління та
адміністративного права;

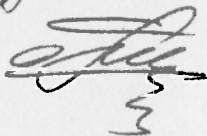
доктор юридичних наук, професор
ДОЛЕЖАН Валентин Володимирович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри судових
і правоохоронних органів

Захист відбудеться 1 лютого 2014 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «18» уругне 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У чинному законодавстві, рішеннях Конституційного Суду України, а також у науковій літературі наголошується на необхідності гармонізації діяльності судів загальної юрисдикції з іншими суб'єктами владних повноважень шляхом налагодження взаємовідносин між ними, що має зміцнити єдність функціонування суб'єктів публічної влади, включаючи суди. Не менш важливими є взаємовідносини і між судами загальної юрисдикції та громадськістю, оскільки вони є необхідною передумовою становлення в Україні громадянського суспільства, що є можливим за умови поєднання зусиль, спрямованих на забезпечення свободи і саморозвитку особистості, з потенціалом демократичної, соціальної та правової держави, у тому числі у сфері судочинства.

Ефективність взаємовідносин між зазначеними суб'єктами, а також їхня результативність багато в чому залежать від глибини теоретичного опрацювання цієї проблематики, оскільки інакше неможливо створити досконалі нормативні акти, спрямовані на регулювання співпраці судів загальної юрисдикції з іншими державними та недержавними структурами. Останнім часом цим проблемам приділяють увагу багато вчених, зокрема О.Ф. Андрійко, В. Д. Бринцев, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, Л. Р. Біла-Тіунова, В. Ф. Бойко, В. М. Гарашук, І. П. Голосніченко, В. В. Городовенко, І. С. Гриценко, Ю. М. Грошевой, Є. В. Додін, В. В. Долежан, М. П. Запорожець, Р. В. Ігонін, С. В. Ківалов, Т. О. Коломєць, В. К. Колінаков, А. Т. Комзюк, Б. А. Кормич, В. І. Косарєв, В. В. Кривенко, Т. А. Латковська, Д. М. Лук'янець, В. Т. Маляренко, І. Є. Марочкін, Р. С. Мельник, С. В. Прилуцький, Д. М. Притика, А. О. Селіванов, М. І. Смокович, В. С. Стефанюк, А. А. Стрижак, О. І. Харитоновна, Ю. С. Шемшученко, В. І. Шишкін, М. К. Якимчук та ін. Проте, слід констатувати, що комплексні системні дослідження з питань взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю є відсутніми. Крім того, більшість наукових праць у цій сфері має вузькогалузеву спрямованість, а не комплексний характер. Цим, власне, і пояснюється те, що значна кількість дискусійних питань, пов'язаних із пізнанням сутності та змісту взаємовідносин між названими суб'єктами, а також їх юридичної природи, все ще залишаються належним чином не вивченими. Така ситуація призводить до негативних наслідків, пов'язаних зі зниженням рівня незалежності суддів судів загальної юрисдикції, погіршенням ефективності їх діяльності, а також низьким рівнем довіри суспільства до органів правосуддя.

Вищенаведене обумовлює актуальність дослідження інституту взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю, який потребує як теоретичного, так і нормативно-правового удосконалення, приведення у відповідність до сучасних світових та європейських стандартів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертаційного дослідження сформульовано відповідно до вимог Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Концепції удосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схваленої Указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006, п. п. 1, 2 розділу «Правове забезпечення державного будівництва, розвитку політичної системи та місцевого самоврядування» Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених 24.09.2010 р. загальними зборами Національної академії правових наук України, планів науково-дослідної роботи юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (тема № 11 БФ 042-01, державний реєстраційний номер 0111U008337 «Доктрина права в правовій системі України: теоретичний і практичний аспекти»).

Мета та задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України, міжнародних актів, відповідних підзаконних нормативно-правових актів, критичного опрацювання вітчизняних і зарубіжних сучасних наукових теорій, практики діяльності органів судової влади розкрити сутність, основні риси, принципи та форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень і громадськістю, надати науково обґрунтовані рекомендації з питань, що досліджуються.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність послідовного вирішення таких дослідницьких задач:

- охарактеризувати органи судової влади як елемент системи суб'єктів публічної влади України;

- визначити сутність і внутрішній зміст категорій «суб'єкти владних повноважень» та «громадськість»;

- охарактеризувати інститут взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю через призму предмета адміністративно-правового та інших способів правового регулювання;

- визначити зміст і систему принципів взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю;

- окреслити поняття та зміст взаємовідносин судів загальної юрисдикції із загальнодержавними суб'єктами владних повноважень;

- охарактеризувати сутність і напрями взаємовідносин судів загальної юрисдикції з регіональними суб'єктами владних повноважень;

- розкрити особливості взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами місцевого самоврядування;

- визначити природу та зміст внутрішньосистемних взаємовідносин судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України;

- визначити форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами суддівського самоврядування;

визначити сутність та особливості взаємовідносин судів загальної юрисдикції з Національною школою суддів України, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Державною судовою адміністрацією України;

визначити сутність і зміст територіальних, спеціалізованих та інстанційних взаємовідносин судів загальної юрисдикції;

визначити форми та зміст взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю;

розкрити сутність громадського контролю як особливої форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю;

надати пропозиції щодо удосконалення інституту взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які складаються у сфері функціонування судів загальної юрисдикції.

Предметом дослідження є суди загальної юрисдикції у системі взаємовідносин із суб'єктами владних повноважень та громадськістю.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування зумовлено системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат, зокрема, з'ясовано сутність термінів «публічна влада», «судова влада», «суб'єкт владних повноважень», «взаємовідносини», «громадський контроль» (п. п. 1.1–1.3, 4.3). Системний метод застосовано при визначенні загальних засад функціонування судів загальної юрисдикції (п. п. 1.1, 1.3), їх ролі та місця як структурного елемента органів публічної влади (п. 1.1). Порівняльно-правовий метод використано для дослідження особливостей формування та розвитку окремих напрямів взаємовідносин судів загальної юрисдикції (р.р. 2, 3). Аналіз і синтез застосовано у процесі визначення чинників, які перешкоджають розвитку та існуванню постійних взаємовідносин між судами загальної юрисдикції та суб'єктами владних повноважень і громадськістю (р.р. 2, 3, 4). За допомогою методу групування та структурно-логічного методу з'ясовано особливості адміністративно-правових відносин, принципів взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю (п. п. 1.3, 1.4). Системно-структурний метод дав змогу охарактеризувати окремі суб'єкти владних повноважень та інститути громадянського суспільства (р.р. 2–4). Статистичний метод використано для ілюстрації позитивних аспектів і недоліків у правовому регулюванні процесу взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю (р.р. 2–4).

Нормативною базою дисертації є Конституція України, законодавчі акти України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, постанови Верховної Ради України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, вищих органів судової влади, рішення Конституційного Суду України, а також рішення

судів загальної юрисдикції, нормативні акти центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, спрямовані на регулювання організації та реалізації взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці у галузі загальної теорії держави та права, конституційного права, судоустрою і судочинства, теорії управління, адміністративного права, адміністративного процесуального права, судового права, міжнародного права.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, в якому комплексно, з використанням необхідних методів пізнання, здобутків вітчизняної та зарубіжної юридичної науки окреслено теоретичні та практичні проблеми організації і реалізації взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень і громадськістю та сформульовано шляхи їх вирішення. За результатами дослідження обґрунтовано нові концептуальні теоретичні та прикладні положення й висновки:

уперше:

доведено, що інститут взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю, будучи публічно-правовою категорією, регулюється нормами адміністративного і судоустрійного права;

встановлено, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень і громадськістю здійснюються у двох напрямках: 1) внутрішньосистемному: не виходять або за межі одного суду (мікрорівень), або за межі системи судів загальної юрисдикції (макрорівень) та охоплюються категорією «судове управління»; 2) зовнішньосистемному: складаються із: а) взаємовідносин судів загальної юрисдикції з іншими суб'єктами владних повноважень; б) взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю;

надано системне визначення категорії «громадськість», у межах якої запропоновано виокремлювати такі структурні елементи: фізичні особи; групи фізичних осіб, утворені на тимчасовій (ситуативній) основі; громадські об'єднання (громадські організації, громадські спілки); інші види інституцій громадянського суспільства (професійні спілки, рухи, асоціації, релігійні організації тощо); недержавні засоби масової інформації; інші види юридичних осіб приватного права; політичні партії; неурядові організації інших держав, міжнародні неурядові організації, які діють на підставі нормативних актів України;

визначено форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції із загальнодержавними суб'єктами владних повноважень: здійснення (забезпечення) змістовної організації та функціонування судів загальної юрисдикції; здійснення контрольно-наглядових повноважень; забезпечення

сталої діяльності судів загальної юрисдикції; взаємовідносини із судами загальної юрисдикції для належного здійснення повноважень; здійснення інших (другорядних) повноважень у сфері взаємовідносин із судами загальної юрисдикції;

запропоновано передбачити в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» єдиний суб'єкт (орган), уповноважений представляти органи судової влади (суди загальної юрисдикції) у відносинах з усіма без винятку органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними і юридичними особами, міжнародними організаціями;

удосконалено:

розуміння системи функцій, що виконуються органами судової влади, шляхом їхнього поділу на: 1) основну: здійснення правосуддя як єдина форма реалізації судової влади; 2) другорядні: нормотворча, представницька, управлінська, організаційна тощо, реалізація яких регулюється переважно нормами адміністративного права і належать не до судової, а до виконавчої влади;

тлумачення категорії «владні повноваження», під якими запропоновано розуміти засновані на нормах публічного права можливості суб'єктів публічної влади (суб'єктів владних повноважень) видавати юридичні акти та вчиняти дії, спрямовані на забезпечення реалізації публічного інтересу;

визначення поняття «взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень», що є урегульованою нормами конституційного, адміністративного і судоустрійного права сукупністю публічних, дво- або багатосторонніх, різнорідних відносин, пов'язаних з необхідністю захисту прав, свобод, інтересів людини, прав та інтересів юридичних осіб, організацією сталої і дієвої системи судів загальної юрисдикції, які здійснюють свої повноваження винятково на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України;

вчення про особливості взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами місцевого самоврядування, зокрема, доведено, що: 1) потреба (мотиви) вступати у взаємовідносини для судів загальної юрисдикції та органів місцевого самоврядування диференціюється в залежності від природи цих суб'єктів владних повноважень; 2) такі взаємовідносини відбуваються у процедурний спосіб, тобто за своїм змістом є сукупністю взаємозумовлених і послідовних адміністративно-правових дій судів загальної юрисдикції та органів місцевого самоврядування;

тезу про те, що публічні правовідносини судів загальної та конституційної юрисдикції виникають щодо публічної служби суддів і працівників апарату судів, узгодженого надання публічної інформації, організації взаємовідносин між судами загальної та конституційної юрисдикції, організації і проведення наукових та науково-дослідницьких робіт, правовиховної, просвітницької роботи;

сутність призначення громадського контролю за діяльністю судів загальної юрисдикції: з одного боку – для підвищення рівня

поінформованості суб'єктів державного контролю про діяльність судів загальної юрисдикції, а з іншого – надання можливості громадськості самостійно впливати на функціонування судів шляхом звернення до них із відповідними пропозиціями та рекомендаціями;

набули подальшого розвитку:

визначення характерних рис (ознак) «взаємовідносин» як правової категорії: а) у результаті взаємовідносин можуть виникати нові явища та процеси; б) взаємовідносини викликають виникнення, зміну та розвиток різноманітних прямих і зворотних, вертикальних та горизонтальних зв'язків, пов'язаних із підпорядкуванням або підтримкою, тощо; в) взаємовідносини мають здійснюватися за певними правилами (законами), що є необхідною умовою їх послідовності і стабільності та запобігання розбалансуванню відносин між їх учасниками;

положення про те, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю здійснюються для забезпечення: реалізації принципу єдності державної влади; ефективності функціонування судів загальної юрисдикції; сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні; внутрішньосистемної узгодженості функціонування судів загальної юрисдикції;

поділ відносин, в яких суди загальної юрисдикції здійснюють повноваження щодо регіональних суб'єктів владних повноважень на відносини: урегульовані національним законодавством про державну службу; пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням судів; соціального захисту і забезпечення працівників судів загальної юрисдикції; щодо забезпечення здійснення суб'єктивного права на звернення до органів влади, їх посадових і службових осіб; пов'язані з організацією доступу до публічної інформації;

положення про те, що до форм внутрішньосистемних взаємовідносин судів загальної та конституційної юрисдикції належать відносини: зовнішньої та внутрішньої організації (призначення, обрання на посаду судді, призначення суддів на адміністративні посади, переведення, заохочення суддів, притягнення до дисциплінарної відповідальності, звільнення судді (припинення статусу судді); щодо оплати праці й соціального захисту працівників суду; щодо організації та проходження державної служби в апараті суду [аналітично-методичні (рекомендаційно-роз'яснювальні)], навчально-наукові, довідково-інформаційні відносини; організація суддівського самоврядування; відносини щодо фінансування й матеріально-технічного забезпечення судів загальної та конституційної юрисдикції;

положення про те, що органи суддівського самоврядування виконують такі основні функції: 1) правозабезпечувальну – створення умов для здійснення незалежного, неупередженого правосуддя; 2) правозахисну – відстоювання соціальних, майнових, фінансових тощо інтересів суддів; 3) представницьку – представлення інтересів судів загальної юрисдикції, суддів у правовідносинах з іншими суб'єктами владних повноважень.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – для подальших досліджень інституту взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю;

правотворчості – для удосконалення чинних і розробки нових нормативних актів із питань регулювання суспільних відносин, що виникають у сфері взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю (акт впровадження Комітету Верховної Ради України з питань верховенства права та правосуддя від 02.09.2013 р.);

правозастосовній діяльності судів загальної юрисдикції – для підвищення ефективності їх взаємовідносин із суб'єктами владних повноважень та громадськістю (акт впровадження Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 29.05.2013 р.);

навчальному процесі – для підготовки лекцій, навчальних посібників, а також підручників із дисципліни «Адміністративне право України» (акт впровадження Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 22.05.2013 р.).

Апробація результатів. Результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Актуальні питання сучасної юридичної науки» (м. Харків, 2011 р.); «Сучасні тенденції розвитку національного законодавства» (м. Київ, 2011 р.); «Забезпечення єдності судової практики – основне завдання вищих судових органів держави» (м. Київ, 2012 р.); «Протидія корупції: європейський досвід та українські реалії» (м. Львів, 2012 р.); «Головні напрями систематизації та вдосконалення законодавства України» (м. Київ, 2012 р.); «Актуальні проблеми застосування нового кримінального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі» (м. Харків, 2012 р.); «Головні напрями систематизації та вдосконалення законодавства України» (м. Київ, 2012 р.); «Впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи вдосконалення» (м. Харків, 2013 р.); «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні» (м. Харків, 2013 р.); «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 2013 р.); «Право, суспільство і держава: форми взаємодії» (м. Київ, 2013 р.); «Молода наука – 2013» (м. Запоріжжя, 2013 р.); «Сучасні наукові дослідження представників юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у монографії, 23 статтях, опублікованих у вітчизняних та

зарубіжних виданнях, що визнані фаховими з юридичних дисциплін, та 13 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, що містять п'ятнадцять підрозділів, висновків до кожного розділу і загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 426 сторінок, із них основного тексту – 357 сторінок. Список використаних джерел налічує 540 найменувань і розміщений на 69 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробки, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано його методологію та емпіричну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, їх апробацію.

Розділ 1 «Методологічні засади взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю» складається із чотирьох підрозділів, в яких досліджено місце органів судової влади в системі публічної влади України, поняття та систему суб'єктів владних повноважень і громадськості, адміністративно-правову природу взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю, а також принципи таких взаємовідносин.

У підрозділі 1.1. *«Органи судової влади в системі суб'єктів публічної влади України»* з'ясовано сутність і зміст категорій «влада» та «публічна влада». Встановлено, що публічна влада є комплексним утворенням, яке складається з елементів нижчого системного рівня, а саме: державної влади (законодавчої, президентської, виконавчої, судової, наглядової (прокурорської) влади, а також влади, яка здійснюється державними органами, що не входять до системи зазначених різновидів державної влади); політичної влади; влади народу України та муніципальної влади.

Проаналізовано основні підходи до тлумачення публічної влади і сформульовано авторську дефініцію цього поняття. Визначено суб'єктів, що реалізують судову владу в Україні в рамках багаторівневої системи, між елементами якої і складаються взаємовідносини. Акцентовано увагу на необхідності чіткого відмежування органів судової влади від органів, покликаних забезпечувати діяльність судів, оскільки завдяки цьому можна досягти чіткого розмежування правосуддя та інших видів правозастосовної діяльності, які мають прояв у сфері судової влади (судове управління, взаємовідносини судів з іншими органами державної влади тощо). Обґрунтовано потребу у виокремленні основних (правосуддя) та додаткових (нормотворчої, представницької, управлінської, організаційної

тощо) функцій органів судової влади. Реалізація названих функцій, як наголошено в роботі, регулюється нормами різних галузей права.

У підрозділі 1.2. «Суб'єкти владних повноважень і громадськість: поняття та система» охарактеризовано сутність та систему суб'єктів владних повноважень і громадськості.

На підставі співвідношення основних рис категорії «суб'єкт владних повноважень» з такими поняттями, як «суб'єкти державного управління», «суб'єкти публічної адміністрації» та «адміністративний орган», зазначено, що поняття «суб'єкти державного управління», «суб'єкти публічної адміністрації» та «адміністративний орган» не здатні охопити усіх без винятку суб'єктів публічного права, що зумовлює необхідність введення у правовий обіг категорії більш загального порядку – «суб'єкт владних повноважень». Висловлено важливі концептуальні положення щодо поглиблення теоретичного розуміння цього поняття. Зокрема, запропоновано вузьке та широке розуміння категорії «владні повноваження», під якими, у свою чергу, розуміються засновані на нормах публічного права можливості суб'єктів публічної влади (суб'єктів владних повноважень) видавати юридичні акти та вчиняти дії, спрямовані на забезпечення реалізації публічного інтересу.

Визначено систему суб'єктів владних повноважень, проаналізовано можливість включення до неї інших суб'єктів владних повноважень. Зроблено висновок, що на теперішній час в Україні відсутнє одностайне розуміння зазначеного терміна. Сформульовано авторську систему суб'єктів, які утворюють категорію «громадськість». Запропоновано навести офіційне визначення цієї категорії в Законі України «Про участь громадянськості у реалізації публічної влади».

У підрозділі 1.3. «Взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю як предмет адміністративно-правового регулювання» насамперед, з'ясовано сутність категорії «взаємовідносини». На підставі аналізу наукових праць із філософії, соціального та державного управління, права зроблено висновок, що взаємовідносини є особливим видом взаємодії. Окремо проаналізовано сутність та відмінні риси категорій «взаємодія» і «взаємовідносини».

Наголошено на тому, що взаємовідносини можуть бути внутрішньосистемними та зовнішньосистемними. У першому випадку учасниками взаємовідносин стають підсистемні утворення однієї соціальної системи, наприклад, працівники одного суду. Відповідно, зовнішньосистемні взаємовідносини виникають у ситуаціях, коли соціальні зв'язки виникають і розвиваються між різними соціальними системами або окремими підсистемними утвореннями названих соціальних систем.

При з'ясуванні мети взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень і громадськістю встановлено, що нею є: реалізація принципу єдності державної влади; підвищення

ефективності функціонування судів загальної юрисдикції; сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні; внутрішньосистемна узгодженість функціонування судів загальної юрисдикції. Визначено, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень і громадськістю відображають процеси впливу або взаємовпливу названих інституцій, їх взаємну обумовленість, що має на меті підвищення ефективності та результативності функціонування останніх як єдиного соціального механізму.

Наголошено на тому, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю незалежно від їх форм та змісту завжди мають бути нормативно визначеними. Проте, нині в літературі відсутнє чітке розуміння юридичної природи норм, які регламентують такі взаємовідносини. Обґрунтовано думку, що пошук відповіді на питання про їх юридичну природу має здійснюватися шляхом виокремлення основних груп суспільних відносин, які виникають у цій сфері, з подальшим з'ясуванням природи норм, які такі відносини регламентують.

Доведено, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю здійснюються у двох основних напрямках: внутрішньосистемному та зовнішньосистемному. Внутрішньосистемні взаємовідносини реалізуються у межах судового управління, юридичну основу якого становлять норми адміністративного права і судоустрою. Зовнішньосистемні взаємовідносини передбачають: а) взаємовідносини судів загальної юрисдикції з іншими суб'єктами владних повноважень; б) взаємовідносини судів загальної юрисдикції з громадськістю. Учасниками першого напрямку взаємовідносин є лише суб'єкти публічного права, діяльність яких регулюється нормами конституційного, адміністративного, судоустрійного права.

Окрему увагу приділено питанню про юридичну природу норм права, які регулюють взаємовідносини судів загальної юрисдикції з громадськістю. Наголошено, що ці норми права мають очевидно виражений публічний характер, оскільки, з одного боку, вони регламентують суспільні відносини, у межах яких реалізується публічний інтерес, що полягає у забезпеченні демократичного та правового способу реалізації публічної влади, а з іншого – зазначені відносини виникають за участю суб'єктів публічної влади (судів загальної юрисдикції). Зроблено висновок про те, що норми права, які регламентують взаємовідносини між судами загальної юрисдикції та громадськістю, за сучасних умов формуються як публічно-правове утворення, що має знайти своє місце в системі Особливого адміністративного права.

Підрозділ 1.4. «Принципи взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю» містить загальний теоретичний аналіз категорій «принцип», «принципи діяльності» та «принципи права» з подальшим переходом до вивчення сутності

принципів взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю. Наголошено на необхідності диференційованого підходу до вивчення зазначених принципів, що пояснюється особливостями внутрішньосистемних та зовнішньосистемних взаємовідносин судів загальної юрисдикції. Обґрунтовано тезу про те, що внутрішньосистемні взаємовідносини судів загальної юрисдикції, будучи проявами окремого підвиду публічного управління – судового управління, базуються на принципах управлінської діяльності. Проаналізовано існуючі в літературі підходи до класифікації принципів управлінської діяльності та сформульовано відповідну авторську концепцію.

Запропоновано поділяти принципи внутрішньосистемних взаємовідносин судів загальної юрисдикції на загальні та спеціальні. Серед базових принципів зовнішньосистемних взаємовідносин судів загальної юрисдикції виокремлено принципи взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та принципи взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю (принципи належного врядування).

Надано пропозицію щодо унормування системи принципів взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень і громадськістю.

Розділ 2 «Взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень» містить три підрозділи, в яких досліджено зміст та особливості взаємовідносин судів загальної юрисдикції з різними суб'єктами владних повноважень, зокрема загальнодержавними, регіональними суб'єктами владних повноважень, а також органами місцевого самоврядування.

У підрозділі 2.1. «Поняття та зміст взаємовідносин судів загальної юрисдикції із загальнодержавними суб'єктами владних повноважень» доведено, що загальнодержавні суб'єкти владних повноважень по-різному співпрацюють із судами загальної юрисдикції. Для розкриття поняття і змісту таких взаємовідносин, суб'єктів цих відносин класифіковано так: 1) суб'єкти, які здійснюють (забезпечують) змістовну організацію та функціонування судів загальної юрисдикції – Верховна Рада України, Президент України, Вища рада юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України; 2) суб'єкти, які здійснюють контрольно-наглядові (юрисдикційні) повноваження щодо судів загальної юрисдикції – Вища рада юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України; 3) суб'єкти, які забезпечують сталу діяльність судів загальної юрисдикції – вищий і центральні органи виконавчої влади, Державна судова адміністрація України, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, вищі спеціалізовані суди, Державна судова адміністрація України, Національна школа суддів України; 4) суб'єкти, які співпрацюють із судами загальної юрисдикції для якісного виконання своїх повноважень – Уповноважений Верховної Ради України з прав людини,

Конституційний Суд України, Верховний Суд України, вищі спеціалізовані суди, Генеральна прокуратура України; 5) суб'єкти, які виконують інші (другорядні) повноваження стосовно співпраці із судами загальної юрисдикції – загальнодержавні суб'єкти, які здійснюють регуляторну діяльність (національні комісії регулювання природних монополій), Національний банк України, фонди публічного права.

Зроблено висновок, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції із загальнодержавними суб'єктами владних повноважень – це урегульовані нормами конституційного та адміністративного і судоустрійного права публічні, дво- або багатосторонні, різнорідні відносини, пов'язані з необхідністю захисту прав, свобод, інтересів людини, прав і свобод юридичних осіб, організацією сталої та дієвої системи судів загальної юрисдикції, які здійснюють свої повноваження лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України (ч. 2 ст. 19 Конституції України). Зміст таких взаємовідносин – це взаємозалежна, взаємозумовлена діяльність, пов'язана з прийняттям адміністративних актів як судами загальної юрисдикції, так і суб'єктами владних повноважень, необхідних для настання або досягнення юридично значущих наслідків, забезпечення юридичного ефекту.

У підрозділі 2.2. «Сутність і напрями взаємовідносин судів загальної юрисдикції з регіональними суб'єктами владних повноважень» у результаті дослідження сутності та напрямів взаємовідносин судів загальної юрисдикції з регіональними суб'єктами владних повноважень встановлено особливості таких відносин. Доведено, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції з регіональними суб'єктами владних повноважень, як правило, є реалізацією імперативних приписів національного законодавства, які забезпечують повноцінне і стабільне вирішення цими органами їх завдань, здійснення повноважень.

Зроблено висновок, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції з регіональними суб'єктами владних повноважень зумовлено потребою належного здійснення судами загальної юрисдикції, регіональними суб'єктами владних повноважень їх компетенції. Крім того, наголошено, що види та зміст взаємовідносин судів загальної юрисдикції залежать від мети і завдань конкретного регіонального суб'єкта владних повноважень.

Обґрунтовано існування таких напрямів взаємовідносин судів загальної юрисдикції з регіональними суб'єктами владних повноважень: 1) здійснення судами загальної юрисдикції правосуддя в цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справах, а також у справах про адміністративні правопорушення, та участь у цих справах у різних процесуальних формах регіональних суб'єктів владних повноважень; 2) щодо забезпечення (сприяння) регіональними суб'єктами владних повноважень здійснення правосуддя судами загальної юрисдикції; 3) між судами загальної юрисдикції та регіональними суб'єктами владних

повноважень (усіма іншими суб'єктами владних повноважень) щодо спільного використання публічної інформації, забезпечення доступу до неї; 4) щодо захисту, забезпечення, здійснення суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів; 5) координація виконання певних заходів судами загальної юрисдикції та регіональними суб'єктами владних повноважень (роз'яснення щодо організації та проходження державної служби в апараті судів загальної юрисдикції, дотримання законодавства про соціальний захист працівників); 6) матеріально-технічне, фінансове та інше забезпечення функціонування судів загальної юрисдикції.

В умовах відсутності у теорії адміністративного права України вчення про утворення і припинення суб'єктів адміністративного права запропоновано інститут правонаступництва в адміністративно-правових відносинах (публічне правонаступництво) закріпити в Основному Законі України, нормативно-правових актах, які врегулюють систему і статус суб'єктів владних повноважень.

Підрозділ 2.3. «Особливості взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами місцевого самоврядування» присвячено дослідженню взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами місцевого самоврядування.

Встановлено, що потреби (мотиви) вступати у відносини співпраці для судів загальної юрисдикції та органів місцевого самоврядування диференціюються залежно від природи останніх. У розвиток цієї тези наголошено, що суди загальної юрисдикції набувають статусу учасника взаємовідносин винятково в силу їх державно-владної природи, обов'язку бути активним і послідовним суб'єктом публічно-соціального діалогу як із суспільством у цілому, так і з його окремими учасниками, утвореннями. Зроблено висновок, що мотив налагодження взаємовідносин для органів місцевого самоврядування є подвійним: 1) потреба сприяння здійсненню і безпосереднє здійснення та захист прав, свобод, законних інтересів членів територіальної громади; 2) необхідність здійснення органами місцевого самоврядування публічних повноважень, делегованих державою, – організація публічної служби в органах місцевого самоврядування, забезпечення реалізації конституційних прав громадян або контроль за їх здійсненням, право направлення індивідуальних чи колективних письмових звернень або особисте звернення до органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення й надати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40 Конституції України), розпорядження власним публічним майном (землі, об'єкти нерухомості, громадський транспорт тощо) або майном, переданим в управління органу місцевого самоврядування для задоволення потреб територіальної громади.

Розділ 3 «Суди загальної юрисдикції як суб'єкти внутрішньосистемних взаємовідносин» містить п'ять підрозділів, в яких обґрунтовано закономірності та зміст правовідносин судів загальної

і конституційної юрисдикції, Національної школи суддів України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України.

У підрозділі 3.1. «Природа та зміст внутрішньосистемних взаємовідносин судів загальної і конституційної юрисдикції» сформульовано висновок, що до внутрішньосистемних взаємовідносин судів загальної юрисдикції залучені не лише такі суди, але й державна установа (Національна школа суддів України), органи (Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судово адміністрація України), які формально і функціонально не належать ані до системи судів загальної юрисдикції, ані до органів державної влади, передбачених ст. 6 Конституції України, ані до решти органів, зазначених в Основному Законі.

Зроблено висновок про існування «вертикальних» і «горизонтальних» внутрішньосистемних взаємовідносин, які виникають між такими суб'єктами: суди загальної юрисдикції; органи суддівського самоврядування; Національна школа суддів України; Вища кваліфікаційна комісія суддів України; Державна судово адміністрація України; Конституційний Суд України.

Наголошено, що внутрішньосистемні взаємовідносини обмежені зазначеними суб'єктами і зумовлені потребою здійснення якісного правосуддя в державі, формування професійного суддівського корпусу, обґрунтованої і доступної для населення системи судів загальної юрисдикції. Зроблено висновок про існування таких проявів (форм) цих взаємовідносин: 1) відносини зовнішньої та внутрішньої організації; 2) аналітико-методичні (рекомендаційно-роз'яснювальні), навчально-наукові, довідково-інформаційні відносини; 3) організація суддівського самоврядування; 4) відносини фінансування і матеріально-технічного забезпечення функціонування суду загальної та конституційної юрисдикції.

Підрозділ 3.2. «Форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами суддівського самоврядування» присвячено дослідженню взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами суддівського самоврядування. Доведено, що такі взаємовідносини зумовлені особливими обставинами, а саме: 1) необхідністю забезпечення самостійності судів і незалежності суддів; 2) необхідністю забезпечення внутрішньоуправлінської діяльності в судах.

Обґрунтовано, що органи суддівського самоврядування належать до суб'єктів владних повноважень; наголошено на необхідності включення органів суддівського самоврядування до переліку суб'єктів владних повноважень, визначених у Кодексі адміністративного судочинства України. Встановлено, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції з органами суддівського самоврядування мають внутрішньосистемний характер, що обов'язково має враховуватися при оцінці й удосконаленні як адміністративно-процедурного законодавства, так і законодавства про судоустрій і статус суддів.

Доведено, що форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами суддівського самоврядування – це зовнішній прояв змісту таких взаємовідносин, які насправді відбуваються по-різному, хоча форми останніх чітко обґрунтовано у сучасній науці адміністративного права. Основними формами таких взаємовідносин визнано: 1) обговорення функціонування судів загальної юрисдикції та органів суддівського самоврядування та розроблення робочих документів, проектів нормативно-правових актів, їх погодження, затвердження; 2) ухвалення й виконання рішень органів суддівського самоврядування; 3) підготовка і внесення на розгляд до інших суб'єктів владних повноважень документів (рішень, положень, пропозицій, запитів); 4) укладення та виконання адміністративних договорів.

У *підрозділі 3.3. «Суди загальної юрисдикції та Національна школа суддів України, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України: сутність і особливості взаємовідносин»* у результаті узагальнення всіх особливостей констатовано, що такі взаємовідносини – це багатосторонні адміністративно-правові відносини, що виникають у межах системи судів загальної юрисдикції для утвердження в Україні верховенства права та впровадження європейських стандартів у національну систему судового устрою і судочинства.

Визначено, що ці взаємовідносини по суті є процедурними, їх види та зміст залежать від мети учасників цих відносин, завдань, які необхідно вирішити. Таким чином, взаємовідносини судів загальної юрисдикції, Національної школи суддів України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України – це сукупність різних процедур, кількість і зміст яких залежать від потреби досягнення конкретної мети (завдань). Такі взаємовідносини виникають у зв'язку з: 1) утворенням та ліквідацією судів загальної юрисдикції; 2) набуттям особою статусу судді, його здійсненням і припиненням; 3) організацією функціонування судів загальної юрисдикції та забезпеченням належного виконання цими судами функцій правосуддя; 4) інших другорядних функцій судів загальної юрисдикції.

Зроблено висновок, що взаємовідносини судів загальної юрисдикції з Національною школою суддів України, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Державною судовою адміністрацією України відбуваються у такі способи (в таких формах): 1) видання нормативних актів управління; 2) видання індивідуальних (ненормативних) актів управління; 3) проведення організаційних заходів; 4) здійснення матеріально-технічних операцій.

Підрозділ 3.4. «Територіальні, спеціалізовані та інстанційні взаємовідносини судів загальної юрисдикції» містить висновок про те, що територіальні, спеціалізовані та інстанційні взаємовідносини судів загальної юрисдикції – дво- та багатосторонній взаємний обмін інформацією між судами загальної юрисдикції, іншими суб'єктами владних повноважень, громадськістю, її обговорення з метою створення належних умов і безпосереднього здійснення захисту, відновлення, визнання суб'єктивних прав, свобод інтересів, забезпечення кожному права на справедливий суд.

З'ясовано, що головна мета і завдання територіальних, спеціалізованих та інстанційних взаємовідносин судів загальної юрисдикції – захист, відновлення, визнання суб'єктивних прав, свобод, інтересів, забезпечення кожному права на справедливий суд та повагу до інших прав, свобод, інтересів, створення сприятливих організаційних умов здійснення правосуддя кожним судом загальної юрисдикції.

Наголошено, що територіальні, спеціалізовані та інстанційні взаємовідносини судів загальної юрисдикції є результатом реалізації позапроцесуальних (процедурних) повноважень цих судів при здійсненні забезпечувальних функцій, метою яких є: 1) досягнення єдності судової практики; 2) правильне й однозначне застосування судами загальної юрисдикції норм матеріального й процесуального права; 3) належна організація функціонування апаратів судів загальної юрисдикції, злагоджене виконання ними приписів національного адміністративного законодавства.

Визначено такі форми територіальних, спеціалізованих та інстанційних взаємовідносин судів загальної юрисдикції: 1) організаційні форми взаємовідносин; 2) підготовка, розробка, видання й поширення роз'яснювально-методичних матеріалів, організація та наповнення баз правових позицій, рекомендацій пленумів вищих спеціалізованих судів України, Верховного Суду України, висновки, рекомендації, критичний аналіз науково-консультативних рад при вищих спеціалізованих судах, Верховному Суді України.

У підрозділі 3.5. «Взаємовідносини судів загальної і конституційної юрисдикції: організація та особливості здійснення» доведено, що, визначаючи суди загальної та конституційної юрисдикції суб'єктами держави, уповноваженими на реалізацію її влади, існування між ними правовідносин публічного змісту, закономірно визнати, що ці відносини виникають щодо публічної служби суддів і працівників апарату суду, узгодженого надання публічної інформації, організації взаємовідносин між судами загальної та конституційної юрисдикції, організації і проведення наукових та науково-дослідних робіт, правовиховної, просвітницької роботи.

Акцентовано увагу на тому, що адміністративно-правові відносини між судами загальної та конституційної юрисдикції можуть належати до одного із двох підвидів: 1) безпосередні адміністративно-правові відносини, які виникають і розвиваються безпосередньо між судами загальної юрисдикції (вищим спеціалізованим судом, Верховним Судом України) і Конституційним Судом України; 2) опосередковані адміністративно-правові відносини, що формуються, по-перше, за участю вищого спеціалізованого суду і Верховного Суду України та, по-друге, Конституційного Суду України.

Встановлено, що, на відміну від взаємовідносин судів загальної юрисдикції з іншими суб'єктами владних повноважень, взаємовідносини цих судів із Конституційним Судом України щодо офіційного тлумачення

Конституції та законів України мають винятково односторонній характер, оскільки як таким правом наділений лише Конституційний Суд України, а відповідні адміністративно-правові відносини виникають лише за ініціативи судів загальної юрисдикції.

Розділ 4 «Взаємовідносини судів загальної юрисдикції з громадськістю» складається із трьох підрозділів, присвячених дослідженню сутності, особливостей і форм взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю, з'ясуванню змісту контролю як особливої форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції та громадськості.

У підрозділі 4.1. «Роль і значення громадськості в організації та функціонуванні судів загальної юрисдикції» наголошено, що завдяки взаємовідносинам судів загальної юрисдикції з громадськістю вирішуються такі основні завдання: створюються можливості для реалізації права на управління державними справами у сфері судової влади, а також права на участь у здійсненні правосуддя; підвищується рівень прозорості та відкритості функціонування судів загальної юрисдикції; поглиблюються знання приватних осіб про судову систему та особливості захисту їх прав, свобод та законних інтересів у судах загальної юрисдикції; підвищується рівень правосвідомості та правової культури населення України; поліпшується імідж судової влади та змінюється довіра громадськості до неї; знижується рівень корупції в судах загальної юрисдикції. Окрему увагу в контексті викладеного приділено питанню про доцільність подальшого розвитку в Україні інститутів присяжних та народних засідателів і запропоновано введення інституту народних засідателів до сфери адміністративного та господарського судочинства.

Досліджено сутність і зміст інформаційних зв'язків між суб'єктами взаємовідносин у цій сфері. Наголошено, що відносини, які виникають з приводу створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту публічної інформації, яка стосується або пов'язана з діяльністю судів загальної юрисдикції, регулюються нормами адміністративного права.

Доведено необхідність подальшого розширення переліку видів публічної інформації, яка має надаватися громадськості судами загальної юрисдикції. Сформульовано думку про те, що доступ до такої інформації є, з одного боку, підґрунтям для налагодження та розвитку взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю, а з іншого – процес доступу до такої інформації і є, власне, самостійним напрямом взаємовідносин між названими суб'єктами.

У підрозділі 4.2. «Форми та зміст взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю» доведено необхідність їх поділу через призму форм діяльності суб'єктів владних повноважень. Зроблено висновок, що суди загальної юрисдикції співпрацюють з громадськістю переважно через видання індивідуальних нормативних актів.

Встановлено, що індивідуальні юридичні акти видаються судами загальної юрисдикції для реалізації положень Законів України «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації» та «Про доступ до судових рішень», на підставі яких приватним особам надаються різні судові послуги. У контексті викладеного встановлено співвідношення категорій «судові послуги» та «публічні (адміністративні) послуги». Запропоновано розширити межі категорії «публічні послуги», яка має складатися з таких елементів: адміністративні послуги, муніципальні послуги, судові послуги. Визначено основні напрями взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю, що реалізуються на підставі названих вище законів.

Розглянуто сутність і зміст адміністративно-договірної форми співпраці судів загальної юрисдикції з громадськістю. Проаналізовано окремі види адміністративних договорів, які нині набули поширення у діяльності судів загальної юрисдикції. Для посилення співпраці між судами загальної юрисдикції та громадськістю запропоновано прийняти окреме положення з питань організації і налагодження співпраці судів загальної юрисдикції з міжнародними та вітчизняними громадськими об'єднаннями, а також окремими приватними особами.

Особливу увагу приділено аналізу організаційних форм взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю.

У *підрозділі 4.3. «Громадський контроль як особлива форма взаємовідносин судів загальної юрисдикції та громадськості»* проаналізовано сутність категорії «контроль», визначено її особливості.

З'ясовано сутність громадського контролю за судами загальної юрисдикції. Зроблено висновок, що такий контроль виконує подвійну роль. З одного боку, за його допомогою підвищується рівень поінформованості суб'єктів державного контролю про діяльність судів загальної юрисдикції, а, з іншого – він надає можливість громадськості самостійно впливати на функціонування судів шляхом звернення до них з відповідними пропозиціями та рекомендаціями, які не є втручанням у розгляд конкретних справ.

Виокремлено суб'єктів громадського контролю за судами загальної юрисдикції (окремі приватні особи; громадські об'єднання; недержавні засоби масової інформації). Проаналізовано джерела правового регулювання інституту громадського контролю. Наголошено, що поточний стан юридичного регулювання громадського контролю в досліджуваній сфері не можна визнати задовільним, оскільки чинні нормативні акти не визначають та не фіксують повного переліку тих засобів (форм діяльності), які може бути вжито громадськістю щодо судів загальної юрисдикції. З огляду на це, запропоновано прийняти спеціальний нормативний акт із питань громадського контролю за судами загальної юрисдикції, визначено його приблизну структуру та зміст.

Окремо проаналізовано особливості здійснення громадського контролю за судами загальної юрисдикції засобами масової інформації. Наведено узагальнену інформацію щодо сутності, функцій, призначення та особливостей громадського контролю за судами загальної юрисдикції.

ВИСНОВКИ

У результаті здійсненого дослідження сформульовано висновки, пропозиції та рекомендації, спрямовані на досягнення поставленої мети.

Категорія «публічна влада» є комплексним утворенням, яке складається з елементів нижчого системного рівня, зокрема державної влади; політичної влади; влади народу України та муніципальної влади. Кожен із названих підвидів публічної влади є відносно незалежним від інших, проте усіх їх об'єднує спільна мета – упорядкування соціальних зв'язків для всебічного та максимально повного гарантування і реалізації прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Окремим видом державної влади є судова влада. Під судовою владою слід розуміти засновану на нормах права можливість та здатність окремого виду державної влади, представленої судами, впливати на поведінку (волю) фізичних і (або) юридичних осіб у формі правосуддя. Судова влада, як і будь-який інший різновид публічної влади, реалізується відповідними суб'єктами, якими є органи судової влади, що, у свою чергу, утворюють багаторівневу систему.

З'ясування сутності та змісту категорії «суб'єкт владних повноважень» має здійснюватися шляхом вивчення поняття «владні повноваження». Назване поняття є категорією, яка характеризує не лише правовий статус органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб публічного права та суб'єктів делегованих повноважень. У багатьох випадках вона стосується посадових і службових осіб інших суб'єктів публічної влади. Під владними повноваженнями запропоновано розуміти засновані на нормах публічного права можливості суб'єктів публічної влади (суб'єктів владних повноважень) видавати юридичні акти та вчиняти дії, спрямовані на забезпечення реалізації публічного інтересу.

Категорія «громадськість» є збірним поняттям, утвореним такими елементами/суб'єктами: фізичними особами; групами фізичних осіб, утвореними на тимчасовій (ситуативній) основі; громадськими об'єднаннями (громадськими організаціями, громадськими спілками); іншими інституціями громадянського суспільства, зокрема: професійними спілками, рухами, асоціаціями, релігійними організаціями тощо; юридичними особами приватного права; політичними партіями; неурядовими організаціями інших держав, міжнародними неурядовими організаціями, які діють на підставі нормативних актів України.

Взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю з огляду на те, що їх учасником є щонайменше один суб'єкт реалізації публічної влади, базуються на нормах права.

Визначення юридичної природи таких норм має бути здійснено через призму основних груп суспільних відносин, що виникають у цій сфері, з подальшим з'ясуванням юридичної природи норм, які регламентують такі відносини.

Взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю здійснюються у таких напрямках: внутрішньосистемному та зовнішньосистемному. Внутрішньосистемні взаємовідносини охоплюються категорією «судове управління», яке регулюється нормами адміністративного та судоустрійного права. Відносини, що становлять зміст судового управління, володіючи усіма ознаками, якими характеризуються публічно-правові відносини взагалі та адміністративно-правові відносини, зокрема, природно набувають адміністративно-правової природи.

Зовнішньосистемні взаємовідносини складаються із: а) взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень; б) взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю. Учасниками першого із названих напрямів взаємовідносин є лише суб'єкти публічного права, основним та фактично єдиним призначенням яких є забезпечення реалізації публічних інтересів, причому незалежно від того, в якій формі (публічній чи приватній) діє той або інший суб'єкт публічного права. Такі взаємовідносини завжди регулюються або нормами Загального адміністративного права, або нормами окремих підгалузей Особливого адміністративного права.

Взаємовідносини судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю існують на підставі принципів правозастосовної діяльності. Принципи взаємовідносин названих суб'єктів запропоновано розглядати диференційовано з огляду на особливості внутрішньосистемних та зовнішньосистемних взаємовідносин судів загальної юрисдикції.

Внутрішньосистемні взаємовідносини судів загальної юрисдикції, будучи проявом окремого підвиду публічного управління – судового управління, базуються на принципах управлінської діяльності, які поділяються на загальні та спеціальні. Загальні принципи стосуються усіх напрямів і сфер управлінської діяльності судів загальної юрисдикції. До загальних принципів управління слід відносити такі принципи: науковості, нормативності, гласності, системності, плановості, конкретності.

Спеціальні принципи управлінської діяльності є підґрунтям для окремих напрямів функціонування судів загальної юрисдикції. Окрему групу спеціальних принципів, відповідно, утворюють ті, на яких засновано внутрішньосистемні взаємовідносини, що реалізуються у межах судів загальної юрисдикції. До переліку таких принципів слід віднести принципи: єдності судової влади, заборони надформалізму, чіткого розмежування процесуальних і позапроцесуальних повноважень учасників взаємовідносин, принцип підвищення ефективності здійснення правосуддя, збалансованості прав та обов'язків учасників взаємовідносин.

Зовнішньосистемні взаємовідносини судів загальної юрисдикції базуються, з одного боку, на принципах відносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та, з іншого – на принципах відносин судів загальної юрисдикції з громадськістю. У першому випадку йдеться, насамперед, про принцип незалежності судової влади (принцип незалежності суддів), що є центральним і, фактично, єдиним принципом, на якому засновано цей вид соціальних відносин. Взаємовідносини судів загальної юрисдикції з громадськістю базуються на принципах належного врядування: участі у прийнятті рішення, прозорості (відкритості), підзвітності, ефективності.

Основними формами взаємовідносин загальнодержавних суб'єктів владних повноважень із судами загальної юрисдикції є: 1) здійснення (забезпечення) змістовної організації та функціонування судів загальної юрисдикції; 2) здійснення контролю-наглядових повноважень; 3) забезпечення сталої діяльності судів загальної юрисдикції; 4) взаємовідносини із судами загальної юрисдикції для якісного виконання повноважень; 5) здійснення інших (другорядних) повноважень у відносинах із судами загальної юрисдикції.

Запропоновано передбачити у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» єдиний суб'єкт (орган), уповноважений представляти органи судової влади (суди загальної юрисдикції) у відносинах з усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними, юридичними особами, міжнародними організаціями.

Правом законодавчої ініціативи щодо забезпечення діяльності судів України доцільно наділити представника органів судової влади (Раду суддів України), що має гарантувати безпосереднє порушення нагальних клопотань у Верховній Раді України й прискорене законодавче подолання проблем функціонування як судів загальної юрисдикції, так і Конституційного Суду України.

Зважаючи на значну кількість загальнодержавних суб'єктів владних повноважень, яких безпосередньо або опосередковано залучено до взаємовідносин із судами загальної юрисдикції, запропоновано запровадити постійне представництво цих судів у Верховній Раді України, Кабінеті Міністрів України, Конституційному Суді України.

Взаємовідносини судів загальної юрисдикції з суб'єктами владних повноважень полягають у здійсненні і судами, і названими суб'єктами різних функцій (організація, забезпечення, контроль, нагляд, координація, планування, облік, навчання, здійснення кадрової політики), які вже достатньо обґрунтовані наукою державного управління і адміністративного права.

Суди загальної юрисдикції здійснюють повноваження щодо регіональних суб'єктів владних повноважень у відносинах: урегульованих національним законодавством про державну службу; пов'язаних із матеріально-технічним забезпеченням судів; соціального захисту та забезпечення працівників судів загальної юрисдикції; щодо забезпечення здійснення суб'єктивного права

на звернення до органів влади, їх посадових і службових осіб; пов'язаних з організацією доступу до публічної інформації.

Особливістю взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами місцевого самоврядування є насамперед потреба (мотиви) участі у відносинах співпраці для судів загальної юрисдикції й органів місцевого самоврядування, що диференціюється залежно від природи цих суб'єктів владних повноважень. Такі взаємовідносини відбуваються у процедурний спосіб, тобто за змістом є сукупністю взаємозумовлених і послідовних адміністративно-правових дій судів загальної юрисдикції та органів місцевого самоврядування.

Взаємовідносини судів загальної юрисдикції з органами місцевого самоврядування мають погоджувальний (координаційний) характер, зумовлений виконанням судами загальної юрисдикції та органами місцевого самоврядування їх завдань, захистом, забезпеченням, здійсненням суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів, матеріально-технічним забезпеченням функціонування судів загальної юрисдикції.

Безпосередньо взаємовідносини судів загальної юрисдикції з органами місцевого самоврядування характеризуються тим, що вони: 1) пов'язані зі здійсненням судами загальної юрисдикції правосуддя у цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справах, а також у справах про адміністративні правопорушення, та участю у цих справах у різних процесуальних формах органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб; 2) мають за мету сприяння та забезпечення у випадках, передбачених національним законодавством, органами місцевого самоврядування діяльності судів загальної юрисдикції, здійснення ними правосуддя; 3) стосуються захисту, забезпечення, здійснення суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів; 4) спрямовані на координацію виконання завдань судами загальної юрисдикції та органами місцевого самоврядування; 5) стосуються матеріально-технічного та іншого забезпечення функціонування судів загальної юрисдикції; 6) спрямовані на забезпечення здійснення суб'єктивного права на звернення до органів влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб; 7) спрямовані на організацію доступу до публічної інформації та надання такої інформації.

Зміст внутрішньосистемних взаємовідносин передбачає спільне проведення судами загальної та конституційної юрисдикції таких заходів і вчинення дій як наради, обговорення, консультації, збори, семінари, погодження тощо, підготовка нормативно-правових актів, підготовка, надсилання, отримання роз'яснень, рекомендацій, методичних вказівок, висновків, проведення перевірок, формування й вивчення особових справ, укладання та виконання адміністративних договорів.

Зміст взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами суддівського самоврядування полягає у таких видах спільної діяльності названих суб'єктів: 1) організація та здійснення правосуддя судом (судами) загальної юрисдикції; 2) здійснення інформаційно-аналітичної та

статистичної функції; 3) заохочення суддів; 4) здійснення кадрової функції; 5) здійснення та забезпечення наукової, науково-дослідної роботи у судах загальної юрисдикції; 6) здійснення контрольно-наглядових функцій; 7) ініціювання змін до чинного законодавства, розробка й підготовка законопроектів; 8) моніторинг потреб кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів та контроль за дотриманням установлених нормативів такого забезпечення; 9) участь у формуванні суддівського корпусу, призначенні суддів на адміністративні посади; 10) вирішення внутрішніх управлінських питань суду – визначення спеціалізації суддів, заслуховування звітів суддів тощо; 11) розробка та організація виконання заходів щодо забезпечення незалежності судів і суддів, поліпшення стану організаційного забезпечення діяльності судів; розгляд питання правового захисту суддів, соціального захисту суддів та їхніх сімей, прийняття відповідних рішень із цих питань; 12) формування позитивного іміджу судових органів; 13) обговорення змісту та особливостей застосування судами загальної юрисдикції практики застосування національного законодавства; 14) сприяння у здійсненні суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів.

Перебування Національної школи суддів України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України, інших суб'єктів владних повноважень (загальнодержавних, регіональних суб'єктів владних повноважень, органів місцевого самоврядування, суддівського самоврядування, суб'єктів публічної адміністрації – вищих навчальних закладів) у правовідносинах із судами загальної юрисдикції зумовлює процедури трьох основних видів: 1) процедури щодо утворення та припинення судів загальної юрисдикції; 2) процедури набуття (продовження) особою статусу судді, процедури, пов'язані з проходженням публічної служби суддів (здійсненням професійної діяльності суддів), та процедури припинення такого статусу; 3) процедури організації функціонування судів загальної юрисдикції та забезпечення належного виконання цими судами функцій правосуддя, інших другорядних функцій судів загальної юрисдикції.

Практика територіальних, спеціалізованих та інстанційних взаємовідносин судів загальної юрисдикції дає підстави вважати, що останні засновані на: 1) адміністративно-правових відносинах, які виникають щодо виконання цими судами приписів національного адміністративного й процесуального законодавства; 2) принципах організації системи судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України (ст. 125) і Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 1 ст. 17) – територіальності, спеціалізації та інстанційності.

Публічні правовідносини між судами загальної та конституційної юрисдикції виникають щодо публічної служби суддів і працівників апарату судів, узгодженого надання публічної інформації, організації взаємодії між судами загальної та конституційної юрисдикції, організації та проведення наукової, науково-дослідної, правовиховної, просвітницької робіт.

Врегулювання таких відносин здійснюється нормами законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації».

В основі взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю лежить право громадян на участь у здійсненні правосуддя, оскільки процес забезпечення його реалізації і становить один із напрямів взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю.

Завдяки взаємовідносинам судів загальної юрисдикції з громадськістю може бути вирішено такі основні завдання у сфері організації роботи та функціонування судів: створено можливості для реалізації приватними особами права на управління державними справами у сфері судової влади та права на участь у здійсненні правосуддя; підвищено рівень прозорості та відкритості функціонування судів загальної юрисдикції; поглиблено знання приватних осіб про судову систему взагалі та особливості захисту порушених прав, свобод та законних інтересів цих осіб у судах загальної юрисдикції; підвищено рівень правосвідомості та правової культури населення України; поліпшено імідж судової влади та підвищено рівень довіри громадськості до неї; відкрито канал постійного інформаційного зв'язку між судами загальної юрисдикції та громадськістю як необхідний крок у напрямі участі органів судової влади у розбудові громадянського суспільства в Україні; знижено рівень корупції у судах загальної юрисдикції.

До визначення форм взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю необхідно підходити, враховуючи напрацьовані наукою адміністративного права висновки щодо форм діяльності суб'єктів владних повноважень (публічної адміністрації), оскільки суди загальної юрисдикції у позапроцесуальній сфері діють як суб'єкти публічної адміністрації. Таким чином, взаємовідносини судів загальної юрисдикції з громадськістю можуть здійснюватися в юридичній та організаційній формах.

Щодо юридичної форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю, слід зазначити, що суди, співпрацюючи з громадськістю, діють переважно через видання індивідуальних юридичних актів або шляхом укладення адміністративних договорів (договорів про співпрацю).

З метою активізації взаємовідносин між судами загальної юрисдикції та громадськістю доречно прийняти окреме положення, затверджене з'їздом суддів України, із питань організації та налагодження співпраці судів загальної юрисдикції з міжнародними і вітчизняними громадськими об'єднаннями, а також окремими приватними особами. Під час підготовки такого документа необхідно врахувати досвід співпраці судів загальної юрисдикції з громадськістю, виокремити усі можливі форми та напрями співпраці, виклавши цю інформацію в узагальненому вигляді. Такий крок сприятиме активізації взаємовідносин між названими суб'єктами, зробить суди більш відкритими для спілкування з приватними особами, що, певна річ, позитивно позначиться як на результатах їх функціонування, так і на рівні довіри населення країни до судів.

Громадський контроль за судами загальної юрисдикції виконує подвійну роль. З одного боку, за його допомогою підвищується рівень поінформованості суб'єктів державного контролю про діяльність судів загальної юрисдикції, а з іншого – він дає можливість громадськості самостійно впливати на функціонування судів шляхом звернення до них із відповідними пропозиціями та рекомендаціями, без втручання у розгляд конкретних судових справ.

Здійснене узагальнення щодо сутності та змісту громадського контролю за судами загальної юрисдикції дало змогу дійти таких висновків: а) зазначений вид діяльності на теперішній час не знайшов повного і детального нормативного врегулювання, на відміну від громадського контролю, що здійснюється за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації; б) у переважній більшості випадків громадський контроль має неформалізований характер, оскільки процедури його здійснення визначено лише в загальних рисах. Більшою мірою деталізовано порядок контролю, який здійснюється у межах інституту звернень громадян, решта видів і напрямів контролю не мають процедурного регулювання; в) суб'єкти громадського контролю, на відміну від суб'єктів державного контролю, не мають права втручатися у позапроцесуальну, а тим паче – у процесуальну діяльність суду. З огляду на це, громадський контроль більше нагадує нагляд (моніторинг) за діяльністю суду у тому розумінні, що останній зводиться до зовнішнього спостереження за функціонуванням судів загальної юрисдикції; г) громадський контроль виконує дві основні функції: комунікаційну та корекційну. У межах комунікаційної функції відбувається діалог між судовою владою, її органами, громадськістю та засобами масової інформації, а також всередині самої судової системи, налагодження відносин довіри з усіма зацікавленими сторонами. Що стосується корекційної функції, то громадський контроль дає приватним особам можливість брати участь у реформуванні судової системи взагалі та судів загальної юрисдикції, зокрема, шляхом виявлення нормативних, організаційних, технічних тощо недоліків у діяльності останніх.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Вільгушинський М. Й. Суди загальної юрисдикції як суб'єкти соціальної взаємодії: адміністративно-правове дослідження: монографія / Вільгушинський М. Й. – К. : Видав.-поліграф. центр «Київський університет», 2013. – 415 с.

Рецензія на монографію:

Шемшученко Ю. С. Сучасне адміністративно-правове дослідження судів загальної юрисдикції як суб'єктів соціальної взаємодії // Адвокат. – 2013. – № 7. – С. 5–6.

Публікації у фахових виданнях:

1. Вільгушинський М. Й. Взаємодія судів з державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю: шляхи наукового пошуку / М. Й. Вільгушинський // Держава і право : зб. наук. праць. Серія Юридичні і політичні науки. – Вип. 55. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – С. 147–153.
2. Вільгушинський М. Теоретичні питання взаємодії судів з державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю / М. Вільгушинський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Юридичні науки. – 2011. – № 89. – С. 119–120.
3. Вільгушинський М. Взаємодія з державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю як вид діяльності судів / М. Вільгушинський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 91. – С. 16–18.
4. Вільгушинський М. Й. Особливості взаємодії судів із правоохоронними органами / М. Й. Вільгушинський // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, 2012. – № 4. – С. 57–62.
5. Вільгушинський М. Й. Окремі аспекти адміністративно-правового регулювання взаємодії судів з органами місцевого самоврядування / М. Й. Вільгушинський // Вісник господарського судочинства. – 2012. – № 5. – С. 64–72.
6. Вільгушинський М. Й. Адміністративно-правові аспекти взаємодії судів з органами місцевого самоврядування в процесі кримінального провадження / М. Й. Вільгушинський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Юридичні науки, 2012. – Вип. 93. – С. 4–7.
7. Вільгушинський М. Й. Адміністративно-правові основи взаємодії судів з органами місцевого самоврядування в контексті дотримання європейських стандартів / М.Й. Вільгушинський // Віче. – 2012. – № 22. – С. 16–18.
8. Вільгушинський М. Й. Принципи та функції забезпечення єдності державної влади як основи взаємодії судів з державними органами / М. Й. Вільгушинський // Вісник Запорізького національного університету. Серія Юридичні науки. – 2012. – № 4(II). – С. 57–61.
9. Вільгушинський М. Й. Єдність державної влади як основа взаємодії судів з іншими органами влади загальнодержавного рівня / М. Й. Вільгушинський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2012. – № 1028. – С. 376–379.
10. Вільгушинський М. Й. Суди в системі публічної влади України / М. Й. Вільгушинський // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, 2012. – № 2(57). – С. 17–24.
11. Вільгушинський М. Й. Сутність, ознаки та види загальнодержавних суб'єктів владних повноважень / М. Й. Вільгушинський // Адвокат. – 2013. – № 4. – С. 6–9.

12. Вільгушинський М. Й. Взаємодія судів з Кабінетом Міністрів України: деякі теоретичні та практичні питання / М. Й. Вільгушинський // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ, 2012. – № 4(59). – Ч. 1. – С. 20–26.

13. Вильгушинский М. И. Конституционные основы взаимодействия судов с государственными органами в Украине / М. И. Вильгушинский // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 153–157 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12vmiovu.pdf>

14. Вільгушинський М. Й. Правові форми взаємодії судів з Президентом України / М. Й. Вільгушинський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2013. – № 95. – С. 16–18.

15. Вільгушинський М. Й. Окремі адміністративно-правові основи взаємодії судів загальної юрисдикції із вищими та центральними органами виконавчої влади / М. Й. Вільгушинський // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць, 2012. – Вип. 67. – С. 18–26.

16. Вільгушинський М. Й. Категорія «судова влада» у новій інтерпретації / М. Й. Вільгушинський // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2013. – № 57. – С. 322–328.

17. Вільгушинський М. Й. Суддівське самоврядування та його вплив на діяльність судів загальної юрисдикції / М. Й. Вільгушинський // Адвокат. – 2013. – № 5. – С. 21–24.

18. Вільгушинський М. Й. Оновлення адміністративно-правової термінології: шлях до європеїзації українського адміністративного права / М. Й. Вільгушинський // Вісник господарського судочинства, 2013. – № 3. – С. 165–171.

19. Вільгушинський М. Й. Особливості процедури взаємодії судів загальної юрисдикції / М. Й. Вільгушинський // Юридичний вісник. – 2013. – № 2. – С. 90–97.

20. Вильгушинский М. И. Организационные аспекты взаимодействия суда с органами власти в процессе оказания уголовно-правовой помощи в уголовных делах (опыт Украины) / М. И. Вильгушинский // Вестник экономики, права и социологии. – 2013. – № 1. – С. 138–143.

21. Вильгушинский М. И. Отдельные аспекты взаимодействия судебных органов с органами местного самоуправления в Украине (с учетом опыта Российской Федерации) / М. И. Вильгушинский // Государственная власть и местное самоуправление, 2013. – № 3. – С. 42–47.

22. Вильгушинский М. И. Принцип единства государственной власти как основа взаимодействия судебной с другими ветвями власти в Украине / М. И. Вильгушинский // Закон и жизнь. – 2013. – № 5. – С. 13–17.

23. Вильгушинский М. И. Конституционные принципы реализации судебной власти и взаимодействия судов в Украине / М. И. Вильгушинский // Вестник Белгородского юридического института МВД России. – 2013. – № 1. – С. 67–71.

Тези доповідей:

1. Вільгушинський М. Й. Позапроцесуальні повноваження Верховного Суду України та вищих судів щодо забезпечення єдності судової практики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 квітня 2012 р.) / М. Й. Вільгушинський // Забезпечення єдності судової практики – основне завдання вищих судових органів держави. – К. : Адеф-Україна, 2012. – С. 74–79.
2. Вільгушинський М. Й. Щодо місця судової системи в проведенні антикорупційної політики в Україні : тези міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 20–21 квітня 2012 р.) / М. Й. Вільгушинський // Протидія корупції: європейський досвід та українські реалії. – Львів, 2012. – С. 33–35.
3. Вільгушинський М. Й. Актуальні теоретичні, правові та організаційні питання взаємодії судів з державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 жовтня 2012 р.) / М. Й. Вільгушинський // Актуальні проблеми застосування нового кримінального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі. – Х. : ХНУВС, 2012. – С. 615–616.
4. Вільгушинський М. Й. Місце та особливості судів у системі публічної влади : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 квітня 2013 р.) // Впровадження нового Кримінального процесуального кодексу України в правоохоронну діяльність та навчальний процес: досвід та шляхи вдосконалення. – Х., 2013. – С. 2–5.
5. Вільгушинський М. Й. Поняття та види функцій та принципів забезпечення єдності державної влади як основи взаємодії судів з державними органами : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 квітня 2013 р.) / М. Й. Вільгушинський // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні. – Х., 2013. – С. 65–68.
6. Вільгушинський М. Й. Участь органів суддівського самоврядування у процесі призначення суддів на адміністративні посади : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11–12 травня 2013 р.) // Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності. – Х., 2013. – С. 55–58.

АНОТАЦІЯ

Вільгушинський М. Й. Суди загальної юрисдикції у системі взаємовідносин із суб'єктами владних повноважень та громадськістю. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура; 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014.

Дисертація присвячена науковому дослідженню правових засад взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень та громадськістю, зокрема, методологічних засад, змісту, форм таких взаємовідносин, особливостей і сутності процедури їх реалізації. Наголошено, що взаємовідносини між судами та іншими суб'єктами публічної влади, по-перше, є необхідним та обов'язковим елементом забезпечення єдності державної влади і, по-друге, – завданням, яке має бути вирішено так, щоб не було порушено самостійності і незалежності функціонування названих суб'єктів.

Визначено місце органів судової влади в системі публічної влади в Україні. Зроблено висновок, що категорія «публічна влада» є комплексним утворенням, яке складається з елементів більш низького системного рівня, зокрема державної влади; політичної влади; влади народу України та муніципальної влади. Окремим підвидом державної влади є судова влада. Під судовою владою запропоновано розуміти засновану на нормах права можливість і здатність окремого виду державної влади, представленого судами, впливати на поведінку (волю) фізичних і (або) юридичних осіб у формі правосуддя. З'ясовано поняття та систему суб'єктів владних повноважень і громадськості. Окрему увагу приділено дослідженню інституту взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень і громадськістю через призму предмета адміністративного права. Розглянуто принципи взаємовідносин судів загальної юрисдикції із суб'єктами владних повноважень і громадськістю.

Проаналізовано поняття та зміст взаємовідносин судів загальної юрисдикції із загальнодержавними, регіональними суб'єктами владних повноважень, зокрема органами місцевого самоврядування. З'ясовано сутність і зміст внутрішньосистемних взаємовідносин судів загальної та конституційної взаємодії, зокрема розглянуто специфіку взаємовідносин судів загальної юрисдикції з органами суддівського самоврядування, Національною школою суддів України, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Державною судовою адміністрацією України. Приділено увагу вивченню окремих аспектів територіальних, спеціалізованих та інстанційних взаємовідносин судів загальної юрисдикції.

Досліджено роль і значення громадськості в організації та функціонуванні судів загальної юрисдикції. Окремо з'ясовано форми і зміст взаємовідносин судів загальної юрисдикції з громадськістю. Проаналізовано зміст громадського контролю як особливої форми взаємовідносин судів загальної юрисдикції та громадськості.

Ключові слова: публічна влада, судова влада, взаємовідносини, адміністративно-правові відносини, суди загальної юрисдикції, суб'єкти владних повноважень, громадськість.

АННОТАЦИЯ

Вильгушинский М. И. Суды общей юрисдикции в системе взаимоотношений с субъектами властных полномочий и общественностью. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.10 – судоустройство; прокуратура и адвокатура; 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2014.

Диссертация посвящена научному исследованию правовых основ взаимоотношений судов общей юрисдикции с субъектами властных полномочий и общественностью, в частности, методологических основ, содержания, форм таких взаимоотношений, особенностей и сути процедуры осуществления взаимоотношений. Подчеркнуто, что взаимоотношения между судами и иными субъектами публичной власти, во-первых, являются необходимым и обязательным элементом обеспечения единства государственной власти а, во-вторых, – задачей, которая должна быть решена таким образом, чтобы не нарушить самостоятельность и независимость функционирования названных субъектов.

Определено место органов судебной власти в системе публичной власти Украины. Сделан вывод о том, что категория «публичная власть» являет собой комплексное образование, состоящее из элементов более низкого системного уровня: государственной власти; политической власти; власти народа Украины и муниципальной власти. Под судебной властью предложено понимать основанную на нормах права возможность и способность отдельного вида государственной власти, представленного судами, влиять на поведение (волю) физических и (или) юридических лиц в форме правосудия. Уточнены понятие и система субъектов властных полномочий и общественности. Уделено внимание вопросу о возможности причисления к системе субъектов властных полномочий частных лиц, которые реализуют власть народа Украины. Детально изучена категория «общественность», признанная сложным системным образованием.

Отдельное внимание уделено характеристике института взаимоотношений судов общей юрисдикции с субъектами властных полномочий и общественностью через призму предмета административного права. Сделан вывод о том, что нормы права, регламентирующие взаимоотношения между судами общей юрисдикции и общественностью, в современных условиях формируются как публично-правовое образование, которое должно найти свое место в рамках системы Особенного административного права. Рассмотрены принципы взаимоотношений судов общей юрисдикции с субъектами властных полномочий и общественностью. Аргументирован вывод о том, что взаимоотношения судов общей юрисдикции с субъектами властных

полномочий и общественностью осуществляются на основании принципов правоприменительной деятельности.

Проанализированы понятие и содержание взаимоотношений судов общей юрисдикции с общегосударственными и региональными субъектами властных полномочий. Установлено, что особенностью взаимоотношений судов общей юрисдикции с органами местного самоуправления является, прежде всего, необходимость участия в отношениях взаимодействия, дифференцированная в зависимости от природы таких субъектов властных полномочий. Выделены основные формы взаимоотношений судов общей юрисдикции с органами местного самоуправления.

Изучены суть и содержание внутрисистемных взаимоотношений судов общей и конституционной юрисдикций, в частности определена специфика взаимоотношений судов общей юрисдикции с органами судебного самоуправления, Национальной школой судей Украины, Высшей квалификационной комиссией судей Украины, Государственной судебной администрацией Украины. Исследованы отдельные аспекты территориальных, специализированных и инстанционных взаимоотношений судов общей юрисдикции. Доказано, что практика территориальных, специализированных и инстанционных взаимоотношений судов общей юрисдикции основана на: 1) административно-правовых отношениях, которые возникают касательно исполнения этими судами предписаний национального административного и процессуального законодательства; 2) принципах организации системы судов общей юрисдикции.

Исследованы роль и значение общественности в организации и функционировании судов общей юрисдикции. Доказано, что в основе этого вида взаимоотношений лежит право граждан на участие в осуществлении правосудия. Отдельно изучены формы и содержание взаимоотношений судов общей юрисдикции с общественностью. Сделан вывод, что такие взаимоотношения реализуются в юридической и организационной формах. Проанализирована сущность общественного контроля как особой формы взаимоотношений судов общей юрисдикции и общественности. Доказано, что общественный контроль над судами общей юрисдикции выполняет двойную роль. С одной стороны, благодаря ему повышается уровень информированности субъектов государственного контроля о деятельности судов общей юрисдикции, а с другой, — он предоставляет общественности возможность самостоятельно влиять на функционирование судов путем обращения к ним с соответствующими предложениями и рекомендациями.

Ключевые слова: публичная власть, судебная власть, взаимоотношения, административно-правовые отношения, суды общей юрисдикции, субъекты властных полномочий, общественность.

SUMMARY

Mykhailo Y. Vilhushynskiy. General Jurisdiction Courts in System of Interaction with Subjects of Power Authorities and Public. – Manuscript

Dissertation for academic degree of doctor of the jurisprudence science. Specialty 12.00.10 – judiciary; public prosecution and advocacy; 12.00.07 – Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law. – National University of Odesa Law Academy, Odesa, 2014.

The dissertation is devoted to scientific study of legal principles of interaction between general jurisdiction courts, subjects of power authorities and public, particularly their methodological principles, contents, forms of such interaction, peculiarities and essence of their realization procedure. It was emphasized that interaction between courts and other public authorities are necessary and compulsory measure to provide state power unity. Such interaction is also a task that must be solved without violation of independence of such subjects functioning.

Place of judicial power bodies in the system of public authority in Ukraine was determined. According to the conclusion, the “public authority” category is a complex formation which consists of elements of lower system level: state power; political power; Ukrainian people’s power and municipal power. Separate sub-type of state power is judicial one. Judicial power is a legal opportunity and possibility of a separate branch of state power, represented by courts, to influence on behaviour (will) of individuals and (or) legal entities in the form of justice. Notion and system of power authority subjects and public were found out. Separate attention was paid to studying of institute of interaction between general jurisdiction courts, state power subjects and public through prism of administrative law subject. There were considered principles of interaction between general jurisdiction courts, state power subjects and public.

Notion and contents of interaction between general jurisdiction courts and nationwide, regional state power subjects, particularly local self-government bodies, were analyzed. Gist and contents of internal interaction of general jurisdiction courts and constitutional interaction were studied. Particularly specifics of interaction of general jurisdiction courts with judicial self-government, the National School of Judges of Ukraine, the High Qualification Committee of Judges of Ukraine, the State Judicial Administration of Ukraine were considered. Attention was paid to studying of separate aspects of territorial, specialized and instance interaction of general jurisdiction courts.

Role and significance of public in organization and functioning of general jurisdiction courts were studied. Separately, forms and contents of interaction between general jurisdiction courts and public were found out. Public control as a special form of interaction between general jurisdiction courts and public was analyzed.

Key words: public authority, judicial power, interaction, administrative and legal relations, general jurisdiction courts, power authority subject, public.